

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. Holck.
Optegnelser
af
Eftersvaad
Carl Holck.

OPTEGNELSER
AF
ETATSRAAD, HERREDSFOGED
CARL HOLCK

VÆSENTLIG FRA DEN TYSKE BESÆTTELSE
AF FREDERICIA OG OMEGN 1848 OG 1864

VED HARALD HOLCK

SÆRTRYK AF PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT, 1. HEFTE, 1926

*»De vigtigste Begivenheder af Kammerjunker og Over-
auditor Peter Carl Christian Holck's Levnelsløb indtil
den 18. September 1846.*

Jeg undertegnede Peter Carl Christian Holck, Kammerjunker og Overauditeur samt Auditeur ved 3. Infanterie Brigade, — under 18. September d. A. udnævnt til Ridder af Dannebrogordenens 3. Classe, — er født den 3. Januar 1802 i Tunis, — af Forældrene Commandeur i Søetaten og Ridder af Dannebrog Carl Christian Holck og Procurator og Proprietair Lunds Datter Bolette Henriette Margrethe, — imedens min Fader var ansat som Generalconsul i Tunis. Efter forudgaaende, ved mine Forældres Reiser, oftere afbrudt privat Undervisning indtraadte jeg, efter min Faders Død den 6. April 1816, i Metropolitanskolen, hvorfra jeg dimitteredes til Universitetet i Aaret 1821 med Characteren Laudabilis. Da jeg, i det paafølgende Aar havde taget den saakaldte 2den Examen med samme Character, valgte jeg Jurisprudentsen til Embedsstudium. Efterat have tilendebragt dette, idet jeg jevnlig afbrødes heri ved at give privat Undervisning, underkastede jeg mig i Efteraaret 1826 den fuldstændige juridiske Embedsexamens saavel theoretiske som practiske Prøve, til hvilke begge jeg ligeledes erholdt Characteren Laudabilis. Jeg søgte nu Ansættelse som Volontair under det Kongelige Danske Cancellie, uden at dog denne af Mangel paa vacante Pladser blev mig til Deel, men erholdt Leilighed til Øvelse i practiske Forretninger, deels ved det Missionscollegiet og Directionen for Waisenhuset underlagte forenede Secretariat og Inspectorat, deels i det Kongelige Generalcommissariats Collegiums 1. Departements Contoir, og blev derpaa i Aaret 1828 antaget som Volontair ved det Kongelige Generalauditoriat for Landetaten. Den 8. August 1829 udnævntes jeg til Auditeur ved det 3. Infanterie Regiment, og indtraadte jeg den 4. August 1832 i Ægteskab med Artilleriemajor Laubs Datter Adelaide Emilie Caroline. Den 12. Maj 1835 blev tillagt mig Overauditeurs Character og den 28. Juni 1840 udnævntes jeg til Kammerjunker. Ved Armeens Reorganisation den 1. Juli 1842 blev jeg ansat som Auditeur ved den 3. Infanterie Brigade. — I min Tjenestetid som Auditeur blev jeg, — da det i Foraaret 1837 var lykkedes mig at bringe en som mistænkt for Deelagtighed i et i Nærheden af Aalborg begaaet betydeligt Røverie arresteret Soldat af det 3. jydsk Infanterie Regiment til at tilstaae sin og flere saavel militaire som civile Medskyldiges Deel-

agtighed i det antydede og flere i den senest foregaaende Tid i Aalborgs Omegn forøvede Røverier og Tyverier, — ved allerhøieste Commissorium af 27. Mai 1837 udnævnt til Medlem af en i Aalborg nedsat Commission, som det paalagdes at undersøge, saavel for de allerede da arresterede baade militaire og civile Individuers Vedkommende, som i Henseende til de flere andre, der fremdeles maatte findes med dem at have deeltaget i de i de foregaaende Aar i Aalborg og Omegn forøvede Tyverier. Under disse Undersøgelser lykkedes det mig, ved de af en af Hovedmændene afgivne Tilstaaelser, at erholde en veiledende Oplysning om den Bande af Forbrydere, som i flere Aar i Aalborg og Omegn havde forøvet Tyverier og Røverier; og jeg havde den Tilfredsstillelse af mine Anstrængelser i denne Retning, at Hans Majestæt Kongen, foranlediget ved et allerunderdanigst Andragende fra en Deel Embedsmænd og Borgere i Aalborg, ved allerhøieste Rescript af 2. December 1837 til Generalauditoriatet for Landetaten, tilkjendegav mig sin allerhøieste Tilfredshed, saaledes som den i Gjenpart vedlagte Communication af samme, og dermed fulgte Bilag, som ligeledes vedlægges i Gjenpart, nærmere udviise. Efterat under de fortsatte Undersøgelser et allerhøieste Commissorium af 31. August 1839, hvortil et senere Commissorium af 2. November 1841 sluttede sig, havde deels nærmere bestemt, deels udvidet Commissionens Virkekreds, og Sagen, ifølge allerhøieste Rescript af 19. September 1839 for de i samme implicerede 7 Militaires Vedkommende var paadømt af en Krigscommission, af hvilken jeg var Medlem, ved det daværende 3. jydsk Infanterie Regiment, og dennes den 31. December 1840 afsagte Dom den 19. Februar 1841 var allernaadigst stadfæstet, blev af de i denne Sag, — der omfattede over 500 forskjelligartede Forbrydelser, begaaede væsentligen i den nordre Deel af Nørrejylland, men ogsaa i flere andre Provindser —, implicerede civile Forbrydere 149 afgivne med Extractudskrivt af Forhørene, for at tiltales ved vedkommende Jurisdictioner, da de ikke stode i en uadskillelig Forbindelse med de grovere Forbrydere, og Sagen for disses, ialt 82 Individuers Vedkommende paadømt af Commissionen under 11. April 1843, ifølge hvilken Dom og den senere under 29. Juni 1844 afsagte Høiesteretsdom Samfundet, ved de Domfældtes for en stor Del livsvarige Hensættelse i Straffeanstalterne, væsentligen sikkedes for disses gjentagne Forbrydelser.

Fredericia, den 20de October 1846.

Holck«.1)

¹⁾ Til Supplering af foranstaaende efter Koncept gengivne »Ridderbiografi« (det indsendte Eksemplar gik til Grunde ved Christiansborg Slots Brand) anføres følgende:

» . . . . .
 Ved Krigens Udbrud i Marts 1848 var jeg den første Embedsmand i Jylland, som virkede for Oprettelsen af Landvæbninger, en Foranstaltning, som for min Jurisdictions Vedkommende ved Hjælp af en Deel fra Fredericia Arsenal leverede Vaaben snart kom i Stand, og som ogsaa vilde have gjort sin Nytte, dersom det,

Den 30. Oktober 1846 udnævntes H., der som Brigadeauditør boede i Fredericia, til Herredsfoged i Elbo, Holmans og en Del af Brusk Herreder (Kontor i Fredericia); 5. December 1848 valgtes han — i Stedet for Amtmand P. G. Bang, der var indtraadt som Indenrigsminister i Novemberministeriet — til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling; fra Efteraaret 1851 til Foraaret 1852 og atter fra Efteraaret 1852 til Foraaret 1853 var han under Amtmand Orla Lehmanns Fraværelse ved Rigsdagen konstitueret som Amtmand i Vejle paa eget An- og Tilsvær; 26. Oktober 1853 beskikkedes han til tillige at være Skriver i fornævnte Herreder; 23. Juli 1861 udnævntes han til Etatsraad og 10. December 1865 afgik han ved Døden i Fredericia. Hans Hustru, der var født 2. April 1812 i København, overlevede ham næsten i 24 Aar, idet hun først den 26. November 1889 afgik ved Døden paa Frederiksberg.

Deres 4 Sønner var Professor juris Carl H., Skovrider Emanuel H., Kontorchef Alfred H., og Borgmester Harald H., se iøvrigt angaaende *Slægten*: H. Hølek: »Nogle Bemærkninger om Oblt. Ole Hølecks Slægt . . .« i P. T. 1923 p. 239 ff. og den af samme udarbejdede Stamtvælle »von Hølek« i D. A. A. 1925.

Det i Teksten nævnte Andragende til Kongen, dat. Aalborg 21. November 1837, fremhæver »denne retsindige og nidkjære Embedsmands Fortjenester« mod Hensyn til den ommeldte Sags Opklaring. — Datteren, Frk. Adelaide (Ida) Hølek skriver i sine (utrykte) Erindringer: »Min Fader var en udmærket Mand, baade i sine Familieforhold den kærligste og bedste Mand, Søn og Fader, hjælpsom og opofrende imod Alle, som kom til ham om Raad og Daad, dertil en overordentlig dygtig Embedsmand og en udmærket Forhørsdommer. I denne sidste Egenskab kom han ogsaa til at medvirke i en meget stor og omfattende Justits-sag, Dronninglunds-sagen kaldet, som i de Aar, han var i Aalborg, stod paa. Egnen deromkring havde nemlig i adskillige Aar været hjemløst af Tyve- og Røverbander, som især drog omkring paa Landet, overfaldt Bønderne om Natten i deres Huse, bandt dem og plyndrede og røvede deres Ejendele. Til disse Indbrud havde de Masker for Ansigterne, saa de vare ukendelige og det ikke var nemt at faa fat paa dem. (En af dem, der tillige optraadte med Horn i Panden, gik under Navnet »Bittetfanden«). Bønderne blev tilsidst saa fortvivlede, at de besluttede, da Øvrigheden ikke kunde opdage noget, at tage sig selv tilrette. Da hændte det engang under et Indbrud i en Bondegaard, hvor de som sædvanlig bandt Folkene og kastede dem paa Stengulvet (nøgne som de tog dem ud af Sengen, thi i den Tid laa de uden Tøj), at de havde bundet en gammel Kone og hendes Datter sammen, men den gamle Kone, som maa have haft gode Tænder, saa sit Snit til at løse Knuden paa Tovet op og undslippe og faa fat paa Hjælp. Røverne flygtede, men en af dem glemte sin Hue, og da det var en Uniformshue, kom Sagen ind under min Fader, som opdagede, at det var en Underofficer ved Regimentet, som havde været med ved Indbruddet. Ham tik Fader saa til at bekende og aabenbare Navnene paa endel af sine Medskyldige . . . . .«

Om Dronninglund-Sagen — indtil den senere Tid Danmarks mest omfattende kriminelle Sag — henvises iøvrigt til en livfuld Beretning af Kapt. H. V. F. Hartmann i »Museum« 1892 II. p. 317—19.

som det først antoges, kun havde været sammenløbne Hobe af slesvigholsteenske Oprørere, og ikke regulære preussiske Tropper, som skulde bekjæmpes. Da der i det første Tidsrum af Krigen manglede Mandskab, og det navnlig af Commandeuren for 13. Infanterie Bataillon Oberstlieutenant Trepka, som faldt ved Idsted, antoges nødvendigt, for at bevirke en Standsning i Fjendens hurtige Fremtrængen, uopholdeligen at tilveiebringe Mandskab, saa at der kunde foretages militaire Demonstrationer i det nordlige Slesvig, indkaldte jeg, efter hans Opfordring, uden at indhente Ordre dertil, hvilket vilde have medtaget for lang Tid, samtligt til min Jurisdictionens Lægder hørende Mandskab, der hørte væsentligen til 6. Bataillon, til Møde inden 24 Timer i Fredericia, hvor de bleve uniformerede og væbnede fra 13. Bataillons Depot, og saaledes strax rykkede ned i det nordlige Slesvig. Til samme Tid og i samme Øiemed forskaffede jeg daværende Capitain Wegener af Artilleriet inden 24 Timer af Jurisdictionens Beboere leveret et ikke ubetydeligt Antal Heste med Seletøier, for at gjøre det under hans Commando staaende Feltartillerie mobilt til at rykke ned i det nordlige Slesvig. Efter Forlangende af Overlæge Jacobsen formaaede jeg ligeledes Jurisdictionens Beboere til at levere en betydelig Deel Sengeklæder til Brug ved det i Fredericia oprettede Lazareth, hvortil det forlangte blev leveret inden korteste Frist.

.....«¹⁾.

»Beretning om mit Forhold under Preussernes Occupation af den mig anbetroede Jurisdiction og Staden Fredericia.

Den første Efterretning om Fjendens Indtrængen i Jylland, som man endnu stedse betvivlede vilde finde Sted, kom til Fredericia d. 2. Mai forrige Aar [2: 1848] om Formiddagen ved en Expres fra Sognefogden i Nørre Bjerth, som jeg for dette Tilfælde havde givet fornøden Ordre og ved hvem tilstilledes mig nogle Linier om, at Fjenden var i Anmarsch fra Kolding. Da jeg havde meddeelt de militaire og civile Autoriteter dette, blev hvad endnu var tilbage af Requisiter fra det militaire Sygehuus, Vaaben m. m. afskibet, ligesom de faae endnu tilbageværende militaire Personer forlode Fæstningen, ene med Undtagelse af Commandanten.

¹⁾ I »Gamle Fredericia-Minder« i Vejle Amts Aarbøger 1910 (p. 60-88) omtales det primitive Vaabenmateriel, hvormed Landstormen ved Krigen Udbrud 1848 var forsynet. »Paa Herredskontoret paa Hjørnet af Gothersgade og Danmarksgade, hvis Chef, Herredsfoged, Kammerjunker Holek var Sjælen i det ganske Foretagende, indrettedes Vaabendepot. Herhen tilkaldtes alle Smedene fra Jurisdictionen for at gøre de gode Ideer med Hensyn til Vaabenfabrikation til Virkelighed.....«

Efter at det preussiske Armecorps, ledsaget af slesvigholsteenske Oprørere og Friskarer samme Dag havde udbredt sig i min Jurisdiction, og havde omringet Fredericia Fæstning, og en Deel af disse Tropper sildig om Aftenen var marscheret ind i samme, begav jeg mig den følgende Morgen til General Wrangel, da jeg, overensstemmende med den jydskke Regjeringscommissairs Instrux, ansaae det som min Pligt at sætte mig i Forbindelse med den fjendtlige Overgeneral, for at faae de uundgaaelige Requisitioner ordnede paa den for min Jurisdictionens Beboere mindst trykkende Maade. Da jeg erfarede, at Generalen spadserede alene i den kongelige Palaishave, gik jeg lige hen til ham, sagde ham min Stilling og Navn med Tilføiende, at jeg var dansk med Liv og Sjæl, og ikke vilde gjøre noget, som stred imod min Pligt imod min Konge og mit Fædreland, men at jeg ansaae det for at stemme med denne, at jeg henvendte mig til ham, for at faae Requisitionerne ordnede paa den for min Jurisdictionens Beboere mindst trykkende Maade. Generalen takkede mig for denne Henvendelse til ham, og sagde, at han vilde sætte mig i Forbindelse med Armecorpssets Intendantur. Under den Samtale han derefter indledede med mig, og i hvilken han yttrede sin Beklagelse over som Fjende at være kommet til Danmark, som han havde at takke for saameget Godt, bemærkede jeg nu, at det var en sørgelig Stilling for hver dansk Mand at see Fjenden i Landet, men endnu smerteligere at maatte see dem, der havde sveget deres Eed og Pligt imod deres Konge og Fædreland. Han klappede mig derpaa venligt paa Skulderen, og svarede, at han ganske deelte mine Anskuelser. Efter at jeg ifølge min Begjæring havde erholdt et Pas udstædt til uhindret at reise omkring i min Jurisdiction, bad han mig til Taffel, hvilket jeg afslog med den Yttring, at jeg ikke kunde modtage Indbydelsen, fordi jeg kunde vente at komme i Selskab med Personer, som havde traadt Ære og Pligt imod deres Konge og Fædreland under Fødder, hvorved jeg sigtede til Hertugen og Prindsen af Augustenborg, som samme Dag havde viist sig paa Fredericia Gade. Da han imidlertid bemærkede, at jeg kunde være overbeviist, om, at Gjæstfrihedens Love var ham hellige, og at ingen ubehagelig Conflict vilde finde Sted, og derhos atter gjentog sin Indbydelse, sagde jeg reent ud, idet jeg takkede for hans Forekommenhed, at jeg ikke kunde modtage en Indbydelse til den fjendtlige Generals Taffel, uden at udsætte mig for en Miskjendelse, jeg ikke fortjente. Han bevidnede mig derefter sin Agtelse for den Tænkemaade, jeg havde lagt for Dagen, og sagde, at det vilde være ham kjært at see mig hos sig til hver Tid, en Tilladelse, som jeg iøvrigt ikke senere benyttede uden forsaa-vidt jeg paa Jurisdictionens Vegne havde noget at tale med ham om.

Efter Anvisning af General Wrangels Adjutant begav jeg mig

derpaa til Fyrst Radziwill, som var Chef for Intendanturen og havde sit Quarteer hos Kammerherre Lorenz. Fyrst Radziwill henviiste mig imidlertid til Intendanturraad Loos, der dog endnu ikke var ankommet til Fredericia. Under min Samtale med Fyrsten søgte han at faae mig til at bifalde hans Anskuelse, at Danmark og Tydskland ikke burde kriges, men derimod forene sig, idet nemlig det ene Land manglede tilstrækkelig Landmagt, det andet derimod Søemagt, og at disse Lande ved indbyrdes at understøtte hinanden med hvad de gjensidigen manglede, kunde yde hinanden kraftig Bistand, en Stilling, han for Danmarks Vedkommende fandt meget smuk og hæderlig. Jeg vilde imidlertid ikke indlade mig nærmere med ham om denne Gjenstand, og med den Bemærkning, at det antydede Forhold ikke vilde være stemmende med de Danskes Begreb om Nationalitet og Selvstændighed, yttrede jeg, at jeg for mit Vedkommende aldeles ikke kunde tiltræde hans Anskuelser, hvorefter jeg anbefalede mig og kom ikke senere i Berørelse med denne Mand.

Et Par Dage efter blev jeg opfordret til at møde paa Raadstuen, hvor jeg forefandt Intendanturraad Loos, tillige med en General-ordonnateur for de slesvigholsteenske Tropper ved Navn Lütjens, der, som jeg senere har bragt i Erfaring, havde været Skolemester i Rendsborg, og tidligere stedse havde viist sig antidansk, hvilke forlangte min Assistance til Oprettelse af Magaziner i Fredericia, Kolding og Veile, hvorfra et Troppeantal af omtrent 20 000 Mand kunde forsynes. Jeg gjorde dem opmærksom paa, at det kun var efter Amtets Ordre at saadanne Foranstaltninger kunde træffes i det Omfang, som ønskedes, og blev det nu mig overdraget strax at reise til Veile og derfra endnu samme Aften med Amtmanden at møde i Kolding for der i Forening med de 2de nævnte Herrer at træffe fornøden Aftale. Da Amtmanden, Kammerherre Hoppe, ved min Ankomst til Veile var syg og sengeliggende, meddelte han Fuldmagt til Herredsfogderne Cancelliraad Qvistgaard og Over-auditeur Stockfleth samt mig, til paa Amtets Vegne at afhandle det Fornødne med den fjendtlige Intendantur.

I Medfør af denne Fuldmagt samledes vi Alle endnu samme Aften, Kl. omtrent 11, i Kolding i Gymnasiets Locale, hvor vi, indtil Kl. omtrent 2½, havde en meget levende Discussion med de 2de nævnte Herrer. Under denne bleve disse først gjorde opmærksom paa, at General Wrangel til Stockfleth, og Fyrst Radziwill til mig, havde udtalt sig om, at de fjendtlige Troppers Styrke i Jylland kun beløb sig til omtrent 15 000 Mand, og at Requisitionerne saaledes ikke burde beregnes til et større Antal.

De kunde vel ikke benægte Rigtigheden af de dem forholdte Udsagn, men paastode at have General Wrangels bestemte Ordre til at indkræve Requisitioner for 20 000 Mand, idet de

mærkede, at Troppeantallet varierede, og at man derfor ikke kunde indrette Requisitionerne for et mindre Antal end anført. Der var saaledes intet Afslag i denne Henseende at opnaae, og det var kun ved enkelte Puncter i Requisitionerne at nogen Nedsættelse var at erholde, saaledes f. Ex. hvad Vinen angik, som fra 600 Bout. nedsattes til 200 daglig og Cigarrer og Riis, hvis Qvantiteter ligeledes nedsattes betydeligt. Desforuden lykkedes det mig, ved min bestemte haardnakkede Nægtelse, at et større Antal Vogne kunde præsteres, at faae Antallet paa disse, som dagligen skulde møde i Fredericia, nedsat fra 200 til 50, imedens man saavel i Kolding som Veile nødtes til dagligen at levere 2 à 300 Vogne. Slutteligen tilkjendegaves det os, at General Wrangel havde fordret 300 Heste til sin Arme. Jeg bemærkede strax, at denne Fordring ikke kunde opfyldes, da vi i saa Fald maatte handle imod vor Eed og Pligt, ved at levere Gjenstande, som kunde benyttes i Krigen mod os, og erklærede jeg derfor med Bestemthed, at jeg aldrig gav mit Samtykke dertil. De 2de andre Herredsfogeder tiltraadte ligeledes min Mening, idet de erklærede, at de ikke havde Competence til at indrømme denne Fordring. Der blev nu aflattet en Protocol over det Hele, hvori blandt andet denne Protest blev indført.

Da General Wrangel til samme Tid var reist ind i det Slesvigske, og jeg allerede den paafølgende Dag skulde drage Omsorg for Oprettelsen af et Magazin i Fredericia, hvorfra kunde udleveres til 8000 Mand, af hvilke de 1600 vare i Byen, de Øvrige i Omegnen, maatte jeg udsætte at gjøre Modforestillinger til General Wrangel, som det eiheller lykkedes mig at faae i Tale før efter Bombardementet paa Fredericia.

Da man den 8. Mai om Morgenen, Kl. mellem 7 og 8, hørte de første Kugler fra de danske Krigsfartøier, opstod hos mig, og jeg troer hos Flere, en levende Følelse af Glæde, idet jeg, for mit Vedkommende, nærrede det sikke Haab, at danske Tropper vare i Nærheden, der vilde gjøre Landgang og fordrive Fjenden. Jeg tog derfor eiheller i Betænkning at træffe en Foranstaltning, som, hvis Landgang var skeet, vistnok vilde have tilføiet Fjenden Tab af sin Bagage, men som, da Omstændighederne vare anderledes, kunde være blevet mig yderst farlig. Da nemlig de til Ægt forsamlede Bønder ved det begyndte Bombardement bleve ængstlige og indfandt sig paa mit Contoir, for at erholde Tilladelse til at drage hjem, erklærede jeg dem, at dette ikke kunde skee, idet de ikke vilde faae Lov til at passere ud for den fjendtlige Vagt, men indskjærpede dem derimod at bringe deres Heste til Side, deres Vogntøi i Orden og skjule sig selv, hvilket de ogsaa nøiagtigen efterfulgte og hvoraf Følgen blev, at der opstod stor Forvirring iblandt Fjenderne, som forgjæves søgte Kudske og Heste for at faae deres Bagage paa

pakket og bortført. Jeg saae nu, at man af Mangel paa Kudske nødtes til at sætte en Deel Dragoner ud af Virksomhed for at kjøre de Vogne med Bespænding, som det lykkedes at faae fat paa, idet disse Dragoner, som ikke kunde slippe hverken deres Sabel eller Hestetøile, nødtes til at holde denne i Munden, medens de med Hænderne holdt Vogntømmerne. Da det kun var faae Vogne, af hvilke man saaledes kom i Besiddelse, indfandt sig paa min Bopæl under Ledsagelse af Gjæstgiver Salling nogle preussiske Husarer for at fordre Oplysning om de af dem savnede Bønderheste, som de formodede skjulte i min Gaard. Jeg lod dem ved Eftersyn selv overbeviise sig om, at dette ikke var Tilfældet, og de begave sig derpaa bort, idet de lod mine egne Heste blive staaende i Stalden, da jeg protesterede imod, at de toges, og erklærede, at jeg ved at berøves disse vilde være ude af Stand til at sørge for de Fjendtliges Forpleining. Da den i Fredericia fungerende Intendant v. Krügel noget efter indfandt sig hos mig og forlangte Oplysning om Bønderne, svarede jeg ham, at disse pleiede at tage ind i Kjøbmandsgaardene, men at jeg ikke kunde indestaae for, at de under saa extraordinaire Omstændigheder som et Bombardement vare forblevne der. Imidlertid havde, som jeg senere erfarede, 14 à 16 Bønder skjult sig i min Kjælder og paa Lofterne, saa at en nærmere Eftersøgning i mit Huus vilde have ledet til ikke ringe Ubehageligheder for mig. Det viiste sig iøvrigt, at Preusserne, som under disse Omstændigheder i Mangel af Bønderheste nødtes til at tage Borgernes Heste i Brug, ja endog ikke skaanede Borgermesterens Ridehest, fra dette Øjeblik havde fattet Mistanke og derfor stedse holdt et vaagent Øje med mig, i hvilken Henseende jeg maa bemærke, at den danske Commissair Commandeur Schultz senere har meddeelt mig, at man endog havde tænkt paa at arrestere mig, og at Intendanturraad Loos, ved at fortælle ham om den Forlegenhed, hvori man af Mangel paa Bespænding og Kudske til Bagagevognene havde været, havde yttret: »Der Hargesvogt in Fredericia ist doch ein höllischer Kerl«, ligesom han ogsaa ved andre Leiligheder har sagt: »er hat keinen guten Willen«.

Den første Følge af denne Mistillid var, at der igjennem Borgermesteren i Fredericia blev communiceret mig en Bestemmelse fra den preussiske Overintendantur, hvorefter de fra Landjurisdictionen til Møde i Fredericia tilsagte Vogne fremtidigens skulde sættes under stadig Tilsyn af en »Wageninspector«, hvortil beskikkedes Kjøbmand Koppel.

En anden Følge af den mod mig opstaaede Mistanke var formentligen ogsaa, at der hos mig blev anstillet Undersøgelse om Herredsvæbningens Styrke og Antallet af de til den uddeelte Vaaben idet man iøvrigt allerede tidligere ved Undersøgelse i Cantonne

menterne var kommet til Kundskab om, at der existerede en saadan Herredsvæbning, og man endogsaa havde forefundet flere Vaaben, som paa Grund af Fjendens hurtige Komme ikke endnu vare blevne bortsendte. Denne Undersøgelse i mit Huus udførtes af en Hauptmann Howeder og Lieutenant Krohn, den Sidste en Søn af Forræderen Oberst Krohn, hvilke strax lode Adgangene til Huset besætte med Vagt, som endog blev anvendt i de ydre Værelser og vedvarede, saalænge Undersøgelsen, der medtog herved 2 Timer, stod paa, og i hvilken Tid det ikke tilstædedes Nogen at komme ud af Huset. Listerne over Herredsvæbningens Styrke og Vaabnene nødtes jeg, efter gjentagen Vægning, at udlevere, da de nævnte Personer gjorde Mine til at gjennemsoge hele mit Archiv, og jeg maatte befrygte, at herved vilde komme adskilligt Mere for Dagen, som kunde veilede Fjenden. Eiheller troer jeg at have Grund til at fortryde, at de kom i Besiddelse af de attraaede Lister, idet de derved kom til Kundskab om, at Herredsvæbningens Styrke var over 1700 Mand, og Fjenden efter den Tid synligen viste en Ængstelighed for, at Landbefolkningen pludseligen skulde reise sig og overfalde dem om Natten i deres Qvarteerer, hvorfor de ogsaa holdt talrige Patrouiller og ikke tillode sig afklædte at søge Leiet.

De skarpeste Befalinger bleve nu udstædte om, at alle Vaaben skulde udleveres, og Henbringelse til Rendsborg Fæstning blev sat som Trudsel for Ulydighed imod denne Ordre. I Fredericia afleverede, saavidt jeg veed, endog alle Embedsmænd, ene med Undtagelse af Oberst Krag og mig, deres Kaarder. Jeg erklærede den preussiske Commandant, at jeg ikke afleverede min Kaarde, med mindre man tillige arresterede mig, da den hørte til min Uniform, som var det udvortes Tegn paa min Embedsmyndighed. Han erkjendte Rigtigheden heraf og samtykkede i, at jeg beholdt min Kaarde, men tog dog imod de andres, som uden Indsigelser afleverede deres.

Umiddelbart efter den ommeldte Undersøgelse begav jeg mig til Kolding for at tale med General Wrangel, deels for at faae Nedsættelse i Requisitionerne, navnlig paa Grund af, at Styrken ikke, som af Intendanten opgivet, var 20 000 Mand, og tillige fordi det var øiensynligt, at der vistes stor Ødselhed i Forbruget, deels for at protestere imod den opstillede Fordring af 300 Heste. Hvad Requisitionerne angik, indrømmede General Wrangel vel Rigtigheden af mit Fremførte, men han erklærede, at deri ikke kunde skee nogen Forandring, og da jeg til ham yttrede, at det dog vel ikke var hans Mening, at Befolkningen skulde sulte, hvilket om en føie Tid vilde blive Tilfældet, svarede han, at naar der var Spørgsmaal om enten denne eller hans Armee skulde sulte, da maatte den Sidste spise først, men kunde da, hvis det Requirerede var for meget.

lade Befolkningen spise med sig. Hvad de 300 Heste angik, som jeg forestillede ham, at han ikke kunde udskrive uden at komme i Strid med den af ham selv udstædte Proclamation, hvori han havde lovet at beskytte Eiendomsretten, da paastod han ikke at kunne frafalde denne Fordring, da Hestene vare nødvendige til at erstatte en Afgang i Armeen. Jeg erklærede imidlertid med Bestemthed, at jeg ikke kunde eller vilde samtykke i at understøtte en saadan Fordring, som vilde stride imod mine Pligter imod min Konge og Fædreland, idet Hestene vilde blive brugte til Krigsbrug og saaledes blive anvendte imod de danske Tropper. Han bad mig nu at betænke, at jeg, ved at nægte at foretage en Repartition, hvorefter det Tab, som Hestens Udredelse vilde medføre, kunde ligeligen fordeles, vilde foranledige, at der blev taget i Flæng, og at saaledes den Fattige vilde komme til at lide et uforholdsmæssigt stort Tab, og at det derfor vilde være rigtigst, at jeg ikke lod det komme dertil men »arrangerede mig med min Samvittighed« og anstillede en billig Repartition. Jeg erklærede imidlertid, at jeg ingenlunde vilde beqvemme mig hertil, og da han derpaa forsikkrede, at hvis en saadan Repartition ikke var forfattet inden den 15. Mai, vilde Hestene blive tagne i Flæng, svarede jeg, at det jo stod i hans Magt at gjøre det, men at jeg aldrig vilde række min Haand til paa nogen Maade at give den fremsatte Fordring Lovlighedens Stempel.

Da jeg saaledes intet kunde udrette, trak jeg mig tilbage, men neppe var jeg kommet ud af Døren, før Wrangel atter aabnede Samme og rakte mig Haanden med de Ord: »Sie sind ein achtungswerther Mann«, en Yttring, der naturligvis under disse Omstændigheder og i en Fjendes Mund maatte være mig dobbelt behagelig. Jeg maae endnu her bemærke, at der efter den 15. Mai blev taget endeel Heste, men ikke en eneste i min Jurisdiction.

Det var forbundet med ikke liden Vanskelighed at tilviebringe hvad der dagligen skulde leveres til Magazinet i Fredericia, hvortil der, efter Aftale med Magistraten sammesteds, ydedes en Deel Artikler, fornemmeligen Handelsvarer, fra Byen, og en Deel, og det den Største, fra min Jurisdiction. Det er en Selvfølge, at allerede den Omstændighed, at der fra mig skulde udgaae skriftlige Ordre til de daglige Leverancer fra Landet, og at stundom disse bleve standsede af Fjenden, fordi man ikke forstod deres Indhold, maatte forsinke den regelmæssige Leverance til Magazinet, og naar man hertil lægger, at det undertiden ikke var muligt at opdrive enkelte af de requirerede Artikler, idetmindste saa hurtig som forlangtes, og Bønderne desuden vel ogsaa viiste sig noget mindre vilige til stadigen at levere, for som de senere have sagt mig, at have noget i Behold til vore egne Tropper, saa vil det indsees, at det ikke var nogen behagelig Lod bestandigen under de skarpeste Paakra

om Opfyldelsen af de daglige Requisitioner og under Uvisheden om at de virkelig kunde opfyldes til rette Tid, at høre Fjendens Trudsler om, at militair Execution, ja ligefrem Plyndring vilde indtræde.

Jeg lod mig imidlertid ikke vildlede ved disse Trudsler, da jeg nok indsaae, at de Fjendtlige forlangte større Qvantiteter end de kunde forbruge, og jeg maatte antage, at dette var beregnet paa at danne en Reservebeholdning, hvormed de i sin Tid, naar de nødtes til at drage tilbage, vilde underholde deres Armee. Jeg stod saaledes endog til Restance med de daglige Fornødenheder, navnlig forsaavidt Leverancen af Flesk og Smør angik, og det gik endog saa vidt, at de fjendtlige Tropper ikke blot nødtes til at behjælpe sig med mindre Rationer af disse Artikler, men endogsaa at den fjendtlige Intendant i Fredericia v. Krügel, der nødig vilde skride til Yderligheder, skjønt det tidt nok blev ham anbefalet af Borgermesteren at iværksætte militair Execution i min Jurisdiction, som Forskud leverede til Magazinet af et Forraad, som han lod bringe fra det nordlige Slesvig, Flesk til en Værdi af omtrent 500 Rdr., som ingensinde er bleven ham refunderet, men hvorfor jeg nødtes til at udstæde Beviis.

En væsentlig Artikel, som jeg ligeledes havde den yderste Nød med at tilveiebringe, var Creaturer, da ikke blot Magazin-Bestyrelserne i Kolding og Veile, men ogsaa den danske Commissair Commandeur Schultz uden videre gav Ordre til at borttage Creaturer i de fjernestliggende Dele af min Jurisdiction, hvor de kunde faaes, uden at ændse, at det derved blev mig næsten umuligt at levere det Fornødne til Magazinet i Fredericia. For at opdrive de sidste Creaturer paa Landet foretog jeg den 23. Mai en Reise gennem den Deel af min Jurisdiction, der ligger Nord for Lillestrand, men blev paa denne Tour anholdt af Friskare Folk og bragt til Kolding. Da jeg nemlig om Eftermiddagen i Børkop Mølle var truffet sammen med Præsten i Gauerslund, Provst Thune, vakte denne Sammenkomst, i Forbindelse med den Omstændighed, at der til samme Tid var bleven seet Blus, som man antog var paa Fyens Kyst, men, som det senere oplystes, hidrørte fra en Ildebrand paa Samsøe, Mistanke hos Anføreren for det Bracklowske Fricorps, Grev Waldersee, idet han antog, at Provsten og jeg vare samlede i Møllen for at raadslaae om Midler til at sætte Landstormen, som han kaldte Herredsvæbningen, i Bevægelse, og bringe den i Forbindelse med forventede regulære Tropper. Da Greven indtraf i Gauerslund Præstegaard, hvorhen jeg med Provsten havde begivet mig, tilkjendegav han at ville ledsage mig til Veile og sørge for, at jeg ikke for det første kom derfra, idet han foreholdt mig de anførte Omstændigheder som formeentlig mistænkelige — det var ham

bekjendt, at jeg var »Anführer des Landessturms«, — og var han ikke al formaae til at vige fra denne Paastand, endskjønt jeg modsagde dette, foreviiste ham mit Pas fra General Wrangel og sagde ham, i hvilket Ærinde jeg reiste. Jeg maatte derfor beqvemme mig til at kjøre under Escorte af ham og nogle flere til Andkjær, hvor der gjordes Holdt i hans Qvarteer, og hvor han nedskrev en Rapport. Da han var færdig, kjørte jeg derfra ad Veien til Veile, men under Geleide af 2de paa Forsædet siddende Jægere med skarpladte Geværer. Halvveien var imidlertid endnu ikke tilbagelagt, før en Deel Officerer til Hest kom os imøde. Umiddelbart efter at de vare passerede forbi, standsede Vognen efter et Vink af Prindsen af Noer, der, som jeg senere erfarede, befandt sig blandt disse Officerer, og som affordrede en af mine Bevogtere, der var sprunget af og ilet hen til ham, Oplysning om, hvo jeg var. Han bestemte nu, at jeg aller skulde vende tilbage til Andkjær, hvorhen han begav sig, og hvor, medens jeg blev holdende i Gaarden, blev tagen Bestemmelse om, at jeg skulde bringes til Hovedqvarteret i Kolding, hvorhen jeg alt-saa under samme Bevogtning førtes, men ankom saa seent om Natten, at jeg ikke kunde faae General Wrangel i Tale, hvorfor jeg med mine Bevogtere foreløbigen blev indqvarteret i Byen. Den næste Morgen bragtes jeg til General Wrangels Qvarteer, men blev dog ikke fremstillet for ham, derimod for en General Stockhausen, som foreholdt mig de formeentligen imod mig talende Omstændigheder, som gjorde det til en Nødvendighed at sikkre sig min Person. Hvad jeg end talte herimod kunde dog ikke hjælpe, og idet han paastod, at der dog maatte være Noget i den indgivne Rapport, blev jeg overgivet til Commandanten i Kolding, Major Küster, og blev af denne ledsaget til det samme Locale, hvor Amtmændene Sponneck og Graah havde været arresterede og hvor jeg fik 2 Skildvagter uden for min Husdør. Jeg ventede nu det Meste af Dagen efter Optagelsen af et Forhør og at jeg derefter vilde blive sat i Frihed, men da dette ikke indtraf og jeg ved et Besøg af Professor Ingerslev samme Aften erfarede, at Preusserne den næste Dag vilde drage bort, og jeg da befrygtede at blive som Arrestant efterladt til Arrieregarden, som bestod af slesvigholsteenske Oprørere, saa tilskrev jeg General Wrangel et Brev, Jeg bemærkede heri, at det ikke kunde være ham ubekjendt, at jeg siden igaar havde været arresteret, og at dette ikke kunde convenere mig, hverken med Hensyn til mit Embede eller min Familie, og at jeg derfor anmodede ham om en Samtale, under hvilken jeg haabede at forklare ham Sagens rette Sammenhæng saaledes, at jeg strax derefter vilde blive sat i Frihed. Kort efter indfandt Commandanten sig hos mig og ledsagede mig til General Wrangel, hvem jeg forklarede, hvorledes det Hele maatte beroe paa en Misforstaaelse, da der ikke fra min Side var skeet

noget, som kunde begrunde min Arrestation. Han paategnede nu, endogsaa inden jeg havde udtalt, mit Andragende en Ordre til min Løsladelse og uhindrede Reise til Fredericia, idet han erklærede, at det Passerede gjorde ham meget ondt. Han yttrede nu, at han den paafølgende Dag drog bort, og tilføiede »Wir sehen uns gewisz nie wieder«. Han overleverede mig derpaa en Deel uforseglede Breve fra danske Fanger og Saarede, idet han paalagde mig, umiddelbart efter de preussiske Troppers Bortmarsch fra Fredericia at faae dem sikkert besørgede over Middelfart efter deres Bestemmelse, hvilket ogsaa Dagen efter skete. Forinden vil skildtes, havde jeg den Tilfredsstillelse, at han tilkjendegav mig, at han, ved at lære mit Forhold som Embedsmand at kjende, havde fattet en høi Mening om den danske Embedsstand, at min Konge havde en troe Tiener i mig, og at han ei vilde undlade at melde min Konge dette, enten gjennem General Hedemann eller paa anden Maade. Han skildtes i det Hele taget fra mig paa en saa hjertelig Maade, som jeg mindst kunde have ventet det af en Fjende, som jeg saavidt muligt i hver Henseende havde viist Modstand¹⁾.

Foranstaaende indeholder det Væsentligeste, som er at bemærke med Hensyn til mit Forhold under Occupationstiden.

».....

Jeg troer ikke at burde undlade at udtale mig om det formeentlige Urigtige i et Princip, som man paa flere Steder har gjort gjeldende, og som navnlig har været mig indskjærpet ved en Skrivelse fra Amtet, men som jeg iøvrigt aldeles ikke har taget til Følge, — det Princip nemlig, at de Individider, som ved Øvrighedens Repartition eller Ordre vare opfordrede til at yde Contribution til Fjenden, og som ikke havde efterkommet saadan Ordre, burde tiltales og multeres ved Politieretten. Jeg kan nemlig ikke indsee andet end, at Fjendens Indtrængen i Landet og sammes Requisitioner af Fornødenheder, som ulovlige Forelagender, ikke kunne afgive nogen Grund for den af Kongen beskikkede Øvrighedsperson til at understøtte Fjenden med Lovens Arm, men at meget mere enhver saadan Understøttelse maa ansees som fuldkommen ulovlig. Naar Fjenden trænger ind i Landet, viger man kun for Magten, og det kun Skridt for Skridt, og jeg har anseet det at være i sin

¹⁾ (En anden Redaction af dette Stykke lyder saaledes:

»Tilslidst omfavnede han mig og kyssede mig saavel paa Mund som Pande, idet han sagde mig, at han havde faaet mig hjertelig kjær, og jeg maae tilstaae, at han ved denne Leilighed viste mig mere som en ældre Slægtning, der tager Afskeed med en Yngre, end som en fjendtlig General, der sætter en Fange i Frihed«).

Orden ikke at gaae videre end at gjøre de Paagjældende opmærksom paa de mulige Følger af deres Vægning, at nemlig militair Execution kunde indtræde. Denne betænker Fjenden sig iøvrigt — især naar det er disciplinerede Tropper — meget paa at iværksætte, idet en Fjende ved saadan Execution letteligen gjør sig endmere forhadet.

At min Fremgangsmaade har vundet Bifald i min Jurisdiction, har jeg et talende Beviis paa, ved at modtage en fra samtlige Sogneforstanderskaber i min Jurisdiction i de meest tilfredsstillende og smigrende Udtryk affattet Taksigelsesadresse for mit Forhold under den præussiske Occupation¹⁾.

¹⁾ Ovenstaaende Stykke er taget fra en Koncept af H., dateret København 15. Januar 1849.

Adressen gengives her efter en blandt H.'s Papirer funden Afskrift:

»Velbaarne

Hr. Kammerjunker v. Hølek.

Herredsfoged, Ridder af Dannebrog.

Det er vort Ønske ved disse Linier at udtale et Vidnesbyrd om den Paaskjønnelse og Høiagtelse, som Deres Velbaarenheds Færd og hele Virksomhed har fremkaldt hos Jurisdictionens Beboere under den forbigangne fjendtlige Invasion.

Det er Embedsmandens Kald at træde frem i Nødens Tid som Værge og Forsvarer for sine Medborgere, at træde frem som Den, der skal samle de adspredte Kræfter og ordne det Fornødne til indbyrdes Bistand og fælleds Velfærd.

Deres Velbaarenhed har ved utrættelig Virksomhed, med Velvillie og Humanitet, med patriotisk Iver opfyldt dette under de forbigangne Tidsumstændigheder vanskelige og yderst byrdefulde Kald i Deres Kreds. De har med Upartiskhed, med Sindighed og Overblik ordnet og tilveiebragt det Uundgaaelige, som maatte bringes tilveie; De har med Mod og Fasthed tilbageviist de fjendtlige Fordringer, som kunde tilbageviises; De har med opofrende Omhu, og ikke uden personlig Risiko uafbrudt vaaget over Beboernes Tærv i alle Retninger. — Nu modtage De Bevidnelsen af vor oprigtige Erkjendtlighed og Tak for Deres hæderlige og patriotiske Virksomhed, hvorved De har betrygget, saavidt det stod i Deres Magt, Deres Medborgeres Velfærd og haandhævet Fædrelandets Ære endogsaa i Fjendes Omdømme. Vi ønske, at Held og Hæder fremdeles maa ledsage Deres Embedsgjerning iblandt os i Fremtidens, som vi haabe, roligere Dage.

Med sand Høiagtelse og Ærbødighed

Juni Maaned 1848.....

Med Bemærkning, at nærværende Adresse er forsynet med Underskrifter af Elbo-Brusk og Holmans Herreders samtlige Sogneforstanderskaber, bekræftes herved Rigtigheden af foranstaaende Gjenpart.

Hølek.

— Da Fjenden i 1849 nærmede sig Jyllands Sydgrænse, ændrog H. for-gæves om Tilladelse til at forlade den grundlovgivende Rigsforsamling for at kunne være til Stede i sin Jurisdiktion, naar denne blev okkuperet af Fjenden. Paa Grund af gentagne Anfald af Gigtsvaghed, der ramte ham lige

» . . . . .

Da det i Januar Maaned d. A. (3: 1864) befrygtedes, at Fjenden vilde rykke ind i Jylland, og en Deel Beboere i min Jurisdiction anholdt om, at jeg i dette Tilfælde vilde tage Bopæl i samme, ansøgte jeg om og erholdt Tilladelse til at flytte ud til og holde Thing paa Follerupgaard som det omtrentlige Midtpunct af min Jurisdiction, saasnart Fjenden havde overskredet Kongeaaen.

Da Efterretningen herom kom til mig den 18. Februar om Aftenen, flyttede jeg, endskjøndt jeg nyeligen havde overstaaet en farlig Sygdom, og min Læge bestemt fraraadede mig det som betænkeligt for min Helbred, den 19. ud til Follerupgaard, og da de fjendtlige Tropper kort efter besatte min Jurisdiction, reiste jeg — med det Formaal at iagttage samme Forhold som under Occupationen i 1848 — til Kolding, for af Feltmarschal Wrangel at begjære Pas til at bereise min Jurisdiction, samt skriftlig Sanction til at forblive paa Follerupgaard, da det i 1849 havde viist sig, at den constituerede Herredsfoged cand. juris With ikke havde kunnet erholde Tilladelse til at forblive paa hans valgte Bopæl i Haastrup, men derfra var bleven afhentet af Dragoner, ført til Kolding, og nødt til der at tage Ophold. Under den da med Feltmarschallen havde Samtale bragte han det med mig Passerede i 1848 i Erindring og lovede mig mundtliggen Opfyldelsen af min Begjæring samt henviiste mig til den paafølgende Dag at lade Expeditionerne afhente.

Ved min Hjemkomst samme Dags Aften til Follerupgaard, erfarede jeg, at den østerrigske Brigadegeneral Thomas under min Fraværelse dertil havde sendt en Jægerlieutenant og flere Jægere for af mig at erholde skriftlig Ordre til Udskrivning af et betydeligt Antal Skandsegravere til Opførelse af Skandser, og for i Vægrings-tilfælde at afhente mig, under Trudsel af, at jeg, hvis jeg nægtede at give den forlangte Ordre, skulde skydes. Min Familie og øvrige Tilstedeværende paa min Bopæl, som ved den ommeldte Lieutenants voldsomme og brutale Adfærd bleve satte i den største Ængstelse, erklærede imidlertid, at det var dem tilfulde bekjendt, at

ved Rigsforsamlingens Slutning, og i Anledning af Udførelsen af et Hverv, der var ham overdraget af Finansministeriet (Uddelingen af 3000 Rdlr. til nødlidende, der ved Koldings Generobring af Fjenden og ved Fredericias Bombardement var fordrevet til Fyen), naaede han først tilbage i de sidste Dage af Juni Maaned, altsaa umiddelbart før 6. Juli Slaget, saaledes at der for ham væsentlig kun var de efter Okkupationen følgende Erstatningskrav tilbage.

— I 1860 behandlede han atter en ret omfattende kriminel Sag, den saakaldte Hall Sag, »som omfattede en betydelig Deel i flere Jurisdictioner, deels ved Veile Fjord, deels i Fredericia og Middelfart af Beboere af Gaarslef Sogn begaaede Tyverier, som de ved at seile omkring med et Fartøi og ved om Natten at gaac i Land og stjæle og derpaa ubemærkede at forsvinde, i en Række af Aar ustraffede havde begaaet«.

jeg ikke vilde opfylde den til mig rettede Fordring, og at de ikke kunde bestemme, naar jeg kom hjem fra Kolding. Dette foranledigede Lieutenanten til at begive sig bort, idet han forsikkrede, at han om Natten eller i alt Fald den næste Morgen vilde komme igjen og gjentage sit Forlangende. Da jeg ved min Hjemkomst, omtrent 1 Time derefter, erfarede hvad der var passeret, nedskrev jeg strax en Besværing til Feltmarschal Wrangel, hvori jeg, næst at gjentage min mundtligen fremsatte Begjæring om Pas og forommeldte Sanction til Ophold paa Follerupgaard, udtalte, at jeg ikke kunde indlade mig paa at udskrive Mennesker, navnlig til Skandsearbejde, og anholdt om, at Brigadegeneral Thomas maatte, til Forebyggelse af lignende Tilfælde, erholde den fornødne Tilkjendegivelse. Da jeg, efter Omstændighederne, ikke kunde eller vilde selv reise bort, sendte jeg dette Andragende til Feltmarschallen med min Fuldmægtig; men det tilkjendegaves denne, at han som civilklædt ikke kunde erholde Audients, hvorimod der medgaves ham et skriftligt forseglede Svar til mig, som indeholdt den forlangte Sanction til Ophold paa Follerupgaard, og derhos Meddelelse om, at Brigadegeneral Thomas's Requisition maatte tages til Følge. Om Pas, hvorom jeg ogsaa ved min Fuldmægtig mundtlig havde erindret, var der ikke Tale, og jeg har senere ved forekommende Leilighed maattet erhverve Pas af ringere Befalingsmænd. At dette Udfald ikke ganske var efter Ønske, troer jeg at kunne tilskrive, at Feltmarschallen i sin høie Alder har overladt Expeditionen af Svaret, der dog var underskrevet af ham, samt af Passet, til sin Stabschef General Falkenstein. Imidlertid blev Requisitionen, som af mig ikke vilde være bleven tagen til Følge, ei gjentagen, idet Brigadegeneral Thomas havde ladet Huse omringe om Natten og Folk deraf udtage, og desuden ved anvendte Trudslar imod Sognefogderne havde vidst at forskaffe sig Skandsearbejdere. Da Requisitioner af andre Gjenstande, som det vilde have været utilbørligt at bevilge, ikke have været rettede til Herredsfogderne, men til Amtmænd, Borgermestere og communale Autoriteter, og da jeg, skjøndt Udskrivningspas, efter Ordre fra vedkommende Udskrivningsdistrict, af mig have været udfærdigede og omsendte, ikke i denne Anledning har været affordret Erklæring af de her cantonnerede Tropper, som for det Meste ere Østerrigere, har der hidtil ikke været Spørgsmaal om videre Conflictter med de fjendtlige Tropper og deres Befalingsmænd, hos hvilke jeg iøvrigt ved min Mellekomst, efter bedste Evne, har søgt at virke til Gavn for min Jurisdictionens Beboere, idet jeg stedse har havt for Øie, paa den ene Side at holde mig fra Samqvem med de Fjendtlige saameget som muligt, men paa den anden Side, naar et gavnligt Øiemed og Fordeel for Jurisdictionens Beboere derved kunde opnaaes, ikke at

holde mig tilbage, men ved at optræde, altid formelt og i min Embedsdragt, vel høfligt, men med Bestemthed og frimodigen, at af-tvinge de Fjendtlige Agtelse og en saadan Fremgangsmaade, at jeg hidtil ikke i saa Henseende har havt Grund til at besvære mig over dem.

.....«¹⁾.

¹⁾ Efter Koncept af H., dateret Fredericia 24. Juni 1864.

— Efter et Ophold i Herslev Enemærke flyttede han i Juni 1864 til Fredericia, »da en Flytning dertil efter de forandrede Forhold var ønskeligere.

Uddrag af Datteren Idas Dagbog for Tiden 19. Februar—17. Maj 1864 er (med urigtig Navneangivelse: »Anna Holck») trykt i Vejle Amts Aarbøger 1911 II. p. 216 ff., hvor bl. a. den ved Østrigernes Bombardement af Fredericia i Marts 1864 foraarsagede Skade paa Faderens Ejendom (Vendersgade 24) skildres. Her og i hendes Erindringer omtales ogsaa Forældrenes Ængstelse for hendes Broder Emanuel, der — skønt Reserveløjtnant — var taget til Adjudant ved 10. Regiment og med dette bl. a. deltog i Tilbagetoget fra Dannevirke og Kampene i Dybbøl Skanser (hvor han usaaret blev kastet omkuld af den samme Granat, der dræbte Major Rohweder) og paa Als, hvor han den 29. Juni 1864, efter at have maattet overlade sin Hest til Regimentskommandøren Møjer Gedde, blev omringet i en Skov og taget til Fange, da han til Fods skulde overbringe en Melding. (I Glahn-Samfundets Medlemsblad I. p. 198 ff. er aftrykt et Brev fra daværende Kaptejn ved 10. Regiment Henrik Glahn med et Resumé af den Beretning, der efter Kampen affattedes af Major Gedde og 3 andre af Regimentets Officerer, deriblandt Emanuel H., om hvem det i Brevet siges, at han ligesom de øvrige Officerer »ikke har skaanet sig selv, men bestandig været paa de mest udsatte Poster, hvor Nærværelsen var nødvendigst«).

— I en Koncept af 24. November 1864 nævner Herredsfoged H., (hvis Embede var sportellønnet), at han under Okkupationen »ikke har skyet at bortviise eller udsætte hver Forretning, som har været forbunden med Indtægt, og som kunde taale Udsættelse, for ikke at skabe en Kasse, som Fjenden kunde forlange, saa at jeg har været berøvet næsten al Indtægt, og kun med yderste Møie har kunnet gjøre Udvei til det for min Familie og mig Nød- vændige«.

